

Sygn. akt IV CSK 541/17

POSTANOWIENIE

Dnia 25 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. W., G. S. i E. G.
przy uczestnictwie T. K.
o rozgraniczenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 stycznia 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w L.
z dnia 30 czerwca 2017 r., sygn. akt II Cz (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i poprzedzające je
postanowienie Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 września 2016 r.,
sygn. akt I Ns (...) i przekazuje sprawę temu Sądowi do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego i apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

W dniu 18 listopada 2013 r. powodowie (obecnie wnioskodawcy) W.W., G. S. i E. G. wnieśli pozew przeciwko T. K. w sprawie I C (...), w którym żądali wydania części działki (punkt 1), wydania części budynku (punkt 2), nakazanie rozebrania ogrodzenia (punkt 3) oraz nakazanie przywrócenia zamurowanego otworu drzwiowego (punkt 4).

Burmistrz Miasta M. postanowieniem z dnia 24 stycznia 2014 r. wszczął postępowanie rozgraniczeniowe między działkami nr 461 i 462. Postanowieniem Burmistrza z dnia 3 marca 2014 r. postępowanie to zostało zawieszone, a następnie podjęte postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2014 r. Sąd Rejonowy w R. postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2014 r. zawiesił postępowanie do czasu zakończenia postępowania administracyjnego o rozgraniczenie nieruchomości, zaś Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 24 lutego 2015 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 18 sierpnia 2014 r. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 1 czerwca 2015 r. w zakresie żądań pozwu zawartych w punktach 1 i 2 zmienił tryb postępowania na nieprocesowy i wniosek odrzucił (punkt 1), w pozostałej części zawiesił postępowanie w sprawie do czasu zakończenia postępowania o rozgraniczenie. Na skutek zażalenia wnioskodawców Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2015 r. m.in. uchylił postanowienie z dnia 1 czerwca 2015 r. w punkcie 1, w zakresie żądań zawartych w punktach 1 i 2 pozwu wyłączył sprawę do odrębnego rozpoznania, zmieniając tryb na nieprocesowy. Burmistrz decyzją z dnia 12 czerwca 2015 r. umorzył postępowanie rozgraniczeniowe, następnie zaś, na skutek zażalenia wnioskodawców, dnia 24 lutego 2016 r. wydał decyzję rozgraniczeniową w sprawie rzeczonych nieruchomości w sposób uwzględniający dotychczasowy stan prawny, a pismem z dnia 26 kwietnia 2016 r. przekazał akta sprawy rozgraniczeniowej do Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 9 maja 2016 r. Oddalił zażalenie wnioskodawców na postanowienia z dnia 1 czerwca 2015 r. i z dnia 14 sierpnia 2015 r. Obecnie przed Sądem Rejonowym toczą się dwie niezakończone sprawy: o nakazanie rozebrania ogrodzenia i nakazanie przywrócenia zamurowanego otworu drzwiowego (I C (...)) oraz o rozgraniczenie nieruchomości (I Ns (...)).

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 5 września 2016 r. w sprawie I Ns (...) odrzucił wniosek o rozgraniczenie ze względu na czasową niedopuszczalność drogi sądowej (art. 2 § 3 k.p.c.) oraz zasądził od wnioskodawców na rzecz uczestniczki kwotę 360 zł tytułem kosztów postępowania. Wskazał, że właściwy charakter żądania zawartego w pozwie został przesądzony w ten sposób, że było to żądanie rozgraniczenia nieruchomości, dokonywane w postępowaniu nieprocesowym, po wyczerpaniu drogi postępowania administracyjnego. Uznał, że zgodnie z art. 29

ust. 1-3, art. 30 ust. 1, art. 33 ust. 1 i art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. - Prawo geodezyjne i kartograficzne (jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2101 ze zm.; dalej: „p.g.k.”) administracyjne postępowanie rozgraniczeniowe jest niezbędnym etapem postępowania o rozgraniczenie nieruchomości i dopiero w wypadku, gdy strona jest niezadowolona z ustalenia przebiegu granicy lub nie dojdzie do zawarcia ugody albo nie ma podstaw do wydania decyzji, spór o przebieg granicy trafia do sądu powszechnego.

Wnioskodawcy i uczestniczka wnieśli zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 30 czerwca 2017 r. oddalił zażalenie wnioskodawców i – częściowo uwzględniając zażalenie uczestniczki – zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w punkcie 2 w ten sposób, że zasądzoną od wnioskodawców na rzecz uczestniczki postępowania kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania podwyższył do kwoty 736,11 zł. Uznał, że Sąd Rejonowy zasadnie odrzucił na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. wniosek o rozgraniczenie, który został wniesiony do Sądu z pominięciem procedury administracyjnej.

Wnioskodawcy wnieśli skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 36 i art. 29 p.g.k. oraz art. 222 § 1 i art. 153 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 201 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 29 p.g.k. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., art. 278 § 1 i art. 292 k.p.c., art. 230, art. 233 i art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 36 p.g.k. i art. 316 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyjaśnienia wymaga przede wszystkim zagadnienie, czy żądania zamieszczone w punktach 1 i 2 pozwu z dnia 18 listopada 2013 r. należało zakwalifikować jako dochodzenie roszczeń windykacyjnych (art. 222 § 1 k.c.), czy też jako wniosek o rozgraniczenie (art. 29 i nast. p.g.k.), jak przyjęły Sądy orzekające w niniejszej sprawie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że sprawą o rozgraniczenie nieruchomości jest sprawa, w której przyczyną konfliktu i istotą sporu jest przebieg granicy, natomiast kwestia własności gruntu przyległego do tej granicy stanowi przesłankę rozstrzygnięcia, czyli ma charakter wtórny, jeżeli ponadto sporny grunt z uwagi na swą powierzchnię, zwłaszcza w zestawieniu całej nieruchomości i swój kształt jest tematycznie związany z granicą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1997 r., I CZ 125/97, niepubl., z dnia 11 maja 2000 r., I CKN 723/98 niepubl. i z dnia 5 lutego 2016 r., IV CSK 220/15, niepubl.). Zgodnie z art. 29 ust. 1 p.g.k., rozgraniczenie ma na celu ustalenie przebiegu granic przez określenie położenia punktów i linii granicznych, utrwalenie tych punktów znakami granicznymi na gruncie oraz sporządzenie odpowiednich dokumentów. Natomiast według art. 36 p.g.k. sąd orzekający w sprawie o własność lub wydanie nieruchomości albo jej części jest właściwy również do przeprowadzenia rozgraniczenia, jeżeli ustalenie przebiegu granic jest potrzebne do rozstrzygnięcia rozpatrywanej sprawy, a więc w sytuacji, gdy do istoty sporu należy problem własności części nieruchomości lub przygranicznego pasa gruntu, zaś ustalenie granicy ma charakter wtórny. Czym innym jest zatem sprawa o własność lub o wydanie nieruchomości, w której sąd ma możliwość uwzględnienia stanów prawnych w dacie orzekania, a czym innym sprawa o rozgraniczenie nieruchomości w rozumieniu art. 29 p.g.k. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1997 r., I CZ 125/97; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2007 r., IV CSK 267/07 niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2013 r., II CSK 571/12, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2016 r., IV CSK 220/15).

Pozew wniesiony w niniejszej sprawie, inicjujący postępowanie w sprawie I C[...]/13, wraz z przytoczonymi w nim okolicznościami faktycznymi, nie uzasadniał przyjęcia przez Sądy obu instancji, że żądania wydania części działki i części budynku w istocie zmierzały do rozgraniczenia nieruchomości i w konsekwencji zachodziła czasowa niedopuszczalność drogi sądowej prowadząca do odrzucenia wniosku. Powodowie, kierując sprawę do sądu powszechnego, w sposób jasny i wyraźny wskazali, że swoje roszczenie realizują na podstawie przepisów regulujących ochronę własności, a ściślej roszczenie windykacyjne (art. 222 § 1

k.c.). Bez znaczenia pozostaje to, iż żądane przez wnioskodawcę wydanie działki dotyczy przygranicznego pasa gruntu, bowiem nie jest wyłączona możliwość domagania się wydania części nieruchomości i to niezależnie od tego, jakie jest jej położenie w stosunku do nieruchomości wnioskodawcy (*argumentum a maiori ad minus*). O zakwalifikowaniu danej sprawy jako zmierzającej do wydania nieruchomości (jej części) albo rozgraniczenia nieruchomości decyduje sformułowanie żądania rozstrzygnięcia sprawy oraz wskazane na jego uzasadnienie fakty. Powodowie nie identyfikowali żądanej ochrony prawnej z przebiegiem granicy pomiędzy działkami nr 161 i 162, lecz konsekwentnie wywodzili swoje prawa z faktów naruszeń własności przez pozwaną (obecnie uczestniczkę postępowania). Wydanie przygranicznego pasa gruntu może być oczywiście powiązane z istotą sprawy właściwej dla rozgraniczenia nieruchomości, gdyż pozytywny wynik w tej materii tworzy granicę prawną w rozumieniu art. 153 k.c. W takich wypadkach przeprowadzenie rozróżnienia między sprawą o rozgraniczenie a sprawą o wydanie może być utrudnione. Jednakże, gdy spełnienie przesłanek roszczenia windykacyjnego w odniesieniu do przygranicznego pasa gruntu stanowi wyłączną podstawę rozstrzygnięcia objętą żądaniem ochrony prawnej powodów (obecnie wnioskodawców) i nie jest powiązana ze sporem co do przebiegu dotychczasowej granicy, wynikającej z istniejących dokumentów geodezyjnych, to nie ma podstaw do identyfikowania takiej sprawy jako sprawy o rozgraniczenie jedynie przez sam fakt, że żądanie wydania dotyczy przygranicznego pasa gruntu (zob. odpowiednio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2016 r., IV CSK 220/15).

W konsekwencji Sądy obu instancji naruszyły zarówno przepisy prawa materialnego, mianowicie art. 36 i art. 29 p.g.k. oraz art. 222 § 1 i art. 153 k.c., jak też wskazane w skardze kasacyjnej przepisy postępowania, zwłaszcza art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku art. 13 § 2 k.p.c. Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł zatem, jak w sentencji.